

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ДО
Г-ЖА МИХАЕЛА ДОЦОВА
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
52-РОТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ДО
Г-Н ДИМИТЪР ЗДРАВКОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА ПО
ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА В
52-РОТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Относно: Законопроект за изменение и допълнение на Закона за предучилищното и училищното образование № 52-654-01-72, внесен от Йорданка Асенова Фандъкова и група народни представители

**УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ДОЦОВА,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ЗДРАВКОВ,**

Обръщам се към Вас по повод на внесения в Народното събрание на Република България Законопроект за изменение и допълнение на Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО) под № 52-654-01-72 от народния представител Йорданка Фандъкова и група народни представители.

Институцията на омбудсмана има траен ангажимент към темата за приобщаващото образование и по-специално на достъпа до качествено образование на децата и учениците със специални образователни потребности (СОП), като винаги е предоставяла мотивирани становища в рамките на обществените дебати. Във връзка с десетките жалби, които получаваме от родители и близки на ученици със СОП, както и въз основа на извършения анализ, сме изразявали становища и сме отправяли конкретни препоръки за подобряване на процеса на приобщаващо образование. Институцията на омбудсмана винаги е подкрепяла предложенията на Министерството на образованието и науката, както и на народни представители, които водят до повишаване на ролята и качеството на приобщаващото образование.

Трябва да отбележа, че за мен като национален правозащитен орган, приобщаващото образование е белег за зрялост на едно общество за приемането на различието от ранна възраст и изграждане на подходящи условия за това, но то винаги поставя редица въпроси пред политиците, родителите и образователните специалисти.

Заставам зад основния принцип на интегрираното обучение, че всички деца трябва да учат заедно, където и когато е възможно, независимо от техните затруднения.

С тревога отбелязвам обаче, че през последните години се установи трайна тенденция за увеличение на жалбите и сигналите, свързани с интеграцията на децата със СОП и достъпа им до качествено образование. Още в началото бих искала да Ви запозная с два много важни извода, направени в процеса на работата ми като омбудсман:

- първо: че родителите на деца с увреждания и на деца със СОП държат изключително много на приобщаването на децата в образователната система, както и на достъпа до качествено образование за техните деца;

- второ, че приобщаващото образование има ключово значение за много общности, то е инструмент срещу дискриминацията, обществените стереотипи и стигмата, насърчава участието и преодолява бариери пред обучението на всички деца и затова в него трябва да се инвестират много обществени ресурси, подкрепа и внимание.

Родителите споделят, че образованието на децата им и достъпът до предучилищните групи е всекидневна битка, която те водят в името на своите деца, като се сблъскват със стена от системни проблеми, отхвърляне, формалност, липса на ориентация на учителите за работа с тези деца, неразбиране на увреждането, което води до напрежение между родители и системата на образование, което често остава само документално. Защото на особеностите на децата с увреждания и със СОП се гледа като на дефицит, а не като ресурс, върху който трябва да се изграждат стратегии и подходи. Постъпват обаче и жалби от директори или от учители, които се оплакват, че към училището или към класа им са насочени повече деца със СОП, което на практика показва, в колко трудна обществена среда се развива приобщаващото образование. Имаше и призови децата със СОП и с увреждания да се отделят в специални класове и училища, за да не пречат на развитието на другите деца.

Институцията на Омбудсмана приветства положените в последните две години усилия за подобряване на законовата уредба в областта на приобщаващото образование, както и заявеното желание тези усилия да доведат до краен резултат с приемане на законови промени, въпреки паузата в законодателния процес покрай проведените множество извънредни парламентарни избори. Жалбите, които получаваме от родители на деца със СОП, както и от други участници в образователния процес, ясно показват необходимостта от по-добра регламентация в областта на приобщаващото образование. Уверени сме в добрата воля на ресорната парламентарна комисия по образование и наука и очакваме съвместната ни работа по тази тема.

По представения Законопроект за изменение и допълнение на ЗПУО Ви информирам, че институцията на омбудсмана изразява своята принципна подкрепа на внесените предложения, но бих искала да обърна внимание и на някои дефицити. Изразявам съгласие с мотивите, като приемам, че предложеният законопроект е израз на последователна държавна политика в областта на приобщаващото образование и гарантиране на индивидуален подход.

Подкрепям предложенията, при които фокусът на вниманието са децата и техните индивидуални потребности, като намирам разработения подход за насочване на подкрепата за правилен. Безспорно личностната подкрепа е изключително ценна и с предложенията по-добре се насочват ресурсите. Предвидените програми, които следва да осигуряват подкрепа, съобразно по-широк кръг затруднения при децата и учениците, са разширени, което ще спомогне за по-добрата подготовка и след завършване на училище.

Намирам, че направените предложения в **§5, чл. 95** индивидуализират именно подхода към учениците. Важни изменения са направени и във връзка с ангажимента на детските градини и училища, които трябва да сформират постоянно действащ екип за подкрепа на личностното развитие и който е идентичен със състава на екипа, сформиращ се за ученик със СОП.

Особено важна за защитата на интересите на учениците със специални образователни потребности е предвидената възможност в **чл. 95, ал. 7** да се изготвя индивидуална учебна програма само по отделен предмет, а не за всички предмети от индивидуалния учебен план, каквато е действащата редакция. Това ще даде възможност учениците със СОП да бъдат оценени справедливо и да получат равностойни количествени оценки по учебни предмети, в които се справят добре с учебния материал.

Поздравявам авторите на проекта за предложената различна интензивност на общата и допълнителната подкрепа в зависимост от нуждите на децата. Считам, че тази промяна следва да бъде реализирана час по-скоро, като бъде подсигурана финансово с **промяна на стандарта за ресурсно подпомагане** спрямо конкретното ниво на интензивност, така че за децата и учениците с по-сериозни затруднения да се получава и по-сериозно публично финансиране. Приветствам и предвиденото допълване на обхвата на оказваната подкрепа със специални пространства за допълнителна подкрепа.

Отбелязвам сериозния акцент в проекта в посока на подобряване на съвместната работа на образователните и социалните институции в частта на приобщаващото образование. Считам, че предложените промени в **чл. 171**, с които ще може да бъде осигурен достъп до социални услуги в рамките на образователния процес и на територията на самите детски градини и училища, са ключови, особено в региони, в които има недостиг на специалисти. Вярвам, че работата съвместно с доставчиците на социални услуги ще бъде от голяма полза както за децата, така и за специалистите в градините и училищата. В тази връзка, считам за полезно при приемане на тези текстове да бъдат проведени срещи и обучения, които да улеснят връзките между тези институции. Считам също, че много сериозен положителен ефект може да има и от предвидената с промени в **чл. 219 супервизия**.

Така предложеният проект предлага добре балансирана между интересите на различните страни редакция на **чл. 107**, който засяга правото на избор на форма на обучение от страна на ученика и родителя. Съществена част е тази, при която формата на обучение ще бъде определена от оценката на потребностите, което вярвам, че ще

повлияе и на доверието на родителите към екипите за оценка. Много родители изразиха позиция и притеснение, че ще бъдат изключени в процеса на вземане на решения за избор на форма на обучение, затова трябваше да бъде потърсен този баланс, който е и бариера пред училищните власти да пренебрегват интереса на конкретния ученик със СОП. Считам предложеното решение при липса на съгласие да се процедира по реда на Закона за медиацията за работещо и отчитащо в достатъчна степен интересите на всички страни. Трябва да се отбележи, че във връзка с предишни проекти за изменение и допълнение на ЗПУО в институцията са постъпвали и постъпват жалби от родители, които изразяват своята позиция.

Приветствам предложеното допълнение на **чл. 282**, което ще даде възможност за по-адекватно финансиране на комбинираната форма на обучение, но този текст може да бъде уреден по-систематично в **чл. 282, ал. 4, т. 3**.

Считам, че по линия на формите на обучение законодателят следва да направи една крачка по-напред и да предвиди възможност за **провеждане на часове в комбинирана форма и за деца, които са на индивидуално обучение**. Индивидуалната форма на обучение е ефективна от когнитивна гледна точка за ученици с по-сериозни проблеми, но води до вторична изолация. Считам за редно това да бъде променено, като за целта е необходима редакция на **чл. 111, ал. 2**, който дефинира обхвата на индивидуалната форма на обучение.

Изразявам тревога, че в настоящия вариант на предложени промени отсъства текст, записан в предходни редакции - както и в предложения през 2025 г. от Министерския съвет проект, **в частта целодневно обучение за ученици в индивидуална форма на обучение. В предходните редакции бе заложена изрична възможност за такова целодневно обучение - в чл. 102, нова алинея 5:**

(5) Училището организира целодневна организация на учебния ден за ученик със специални образователни потребности, който се обучава в индивидуална форма на обучение, при желание на родителите, в съответствие с оценката на потребностите, индивидуалния учебен план на ученика и преглед на напредъка.

На този етап не считам за удачно направеното предложение за допълнение в **чл. 103 и създаването на нова алинея със следното съдържание: (3) За ученици със специални образователни потребности, които се обучават в комбинирана или индивидуална форма на обучение, продължителността на учебните часове и почивките между тях се определят за всеки учебен предмет в индивидуалния учебен план**. Считам, че това ще доведе до много разнопосочни практики на училищата, които трудно ще подлежат на контрол. Опасявам се, че по места може да се стигне до намаляване на продължителността на учебния час по причини, несвързани с конкретните нужди на децата, и продиктувани от недостиг на персонал.

Институцията на омбудсмана многократно е поставяла въпроса с назначаваното на помощник на учителя, като това е намерило израз в **§24, ал. 192, ал. 4**, въпреки че може да се помисли за по-ясна и категорична редакция, без необходимост от толкова сложен алгоритъм: при необходимост, съобразно идентифицираните потребности.

Следва допълнително да бъде мотивирана и промяната **в чл. 194** с предложената нова ал. 3) *Необходимостта от обучение на ученик със специални образователни потребности в специална група се преразглежда ежегодно като част от прегледа на напредъка и актуализацията на плана за подкрепа по чл. 198, т. 4 и т. 5.*“. В момента няма групиране на ученици със специални образователни потребности в системата на средното образование, като специални групи съществуват само в предучилищното образование.

С уважение,

ВЕЛИСЛАВА ДЕЛЧЕВА
ОМБУДСМАН НА
РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ